

Шармар Ольга Михайлівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ст. 364 «ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ» У ЧАСТИНІ КОНКРЕТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ НАСЛІДКІВ

Станом натеper не втрачає актуальності питання правильної інтерпретації суспільно небезпечних наслідків, передбачених ч. 3, 4 примітки до ст. 364 Кримінального кодексу (далі – КК) України у вигляді «істотної шкоди» і «тяжких наслідків», що зумовлено необхідністю удосконалення положень законодавства про кримінальну відповідальність для боротьби з корупцією. Частина 1 ст. 364 КК України передбачає відповідальність за: «Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб».

Згідно з чинною редакцією ч. 3 примітки ст. 364 КК України істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [1]. Тяжкими наслідками у статтях 364-367 КК вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян [1].

Комітетом з питань правоохоронної діяльності за дорученням Голови Верховної Ради України від 18 грудня 2019 року на своєму засіданні 19 лютого 2020 року (протокол № 22) розглянуто проект Закону України «Про внесення зміни до статті 364 Кримінального кодексу України щодо уточнення ознак окремих злочинів у сфері службової діяльності» (реєстр. №2621), поданого Президентом України та визначеного ним як невідкладного для позачергового розгляду Верховною Радою України[2].

У законопроекті пропонується викласти пункт 3 примітки до статті 364 Кримінального кодексу України у новій редакції, встановивши, що істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 Кримінального кодексу України, якщо вона полягає у завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Запропоновані у законопроекті зміни передбачають уточнення обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складів злочинів»істотна

шкода» у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 КК. Тому пункт 3 примітки до статті 364 КК поняття «істотної шкоди» доповнюється юридичним формулюванням «якщо вона (істотна шкода) полягає у завданні матеріальних збитків» і таким чином виникає можливість вважати, що істотна шкода не обмежується лише завданням матеріальних збитків. При цьому прив'язка «істотної шкоди» у пункті 3 примітки до статті 364 КК до відповідного розміру неоподатковуваних мінімумів доходів громадян буде враховуватися при встановленні грошового еквіваленту спричиненої майнової шкоди, тоді як «істотна шкода» у разі заподіяння немайнової шкоди буде визначатися з урахуванням конкретних обставин кримінального провадження [2].

Вносячи ці зміни в поняття істотної шкоди, законодавець залишив поза увагою поняття «тяжкі наслідки», передбачені в ч. 4 примітки до ст. 364 КК України. Необхідно зазначити, що «тяжкі наслідки», як і «істотна шкода» у ст. 364–367 КК, можуть полягати у спричиненні як майнової, так і немайнової шкоди пункт 4 примітки до статті 364 КК необхідно викласти в такій редакції:

«Тяжкими наслідками у статтях 364–367 вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян, якщо вони полягають у завданні матеріальних збитків».

Унаслідок прийняття ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 р. у ч. 1 ст. 364 КК замість «корисливих мотивів чи інших особистих інтересів або інтересів третіх осіб» законодавець передбачив обов'язкову суб'єктивну ознаку цього складу злочину «мету одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи» і, як наслідок звузив межі кримінальної відповідальності за відповідне діяння.

У разі неможливості доведення мети одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи, службова особа не підлягає кримінальній відповідальності навіть за наявності істотної шкоди чи тяжких наслідків, спричинених її незаконною діяльністю. У зв'язку з цим, в частині формулювання суб'єктивної сторони цього складу злочину пропонуємо повернутися до попередньої редакції ч. 1 ст. 364 КК України і викласти її в такому виді:

«Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи інших особистих інтересів або інтересів третіх осіб використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб».

Враховуючи те, що об'єктивна сторона складу злочину ст. 364 КК полягає у зловживанні службовим становищем пропонуємо для здійснення правильної кваліфікації та уникнення подвійного інкримінування виключити ознаку «вчинення злочину з використанням службового становища» з тих статей Особливої частини КК України, в яких вона передбачена.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print>.

2. Про внесення зміни до статті 364 Кримінального кодексу України щодо уточнення ознак окремих злочинів у сфері службової діяльності: проект Закону. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67677.

Шведова Ганна Леонідівна,

доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету, кандидат юридичних наук, доцент

ЕКОНОМІЧНІ ПРИЧИНИ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Визначальний вплив на рівень і динаміку корупції в Україні мають економічні фактори, передусім, неврегульованість відносин власності й «тіньова» економічна діяльність. Саме у сфері економіки зароджуються корупційні відносини, що є матеріальним підґрунтям цього явища [1]. Корупція в нашій державі з явища поступово перетворюється на системну діяльність як істотну складову національної економіки. Вважається, що корупція як соціальне явище існує в певних інституціональних межах, у яких економічні, правові, соціальні процеси впливають на неї, а вона чинить зворотній вплив на них [2, с. 60–61]. Аналіз стану корупції може стати дієвим інструментом ефективного управління економікою.

Серед причин поширеності корупції виділяють ряд кризових економічних явищ, коли в умовах спаду обсягів виробництва дедалі більше підприємств, юридичних і фізичних осіб вимушені брати кредити, дотації. За таких обставин збільшується кількість звернень до чиновників відповідних міністерств і відомств, внаслідок чого корупція стає всеохопною. Також до причин відносять тінізацію економіки, яка підриває засади державності, функціонування державного апарату, оскільки однією з умов її наявності є поширеність підкупу працівників державних органів.

Корупція визнається загрозою економічної безпеки як складової безпеки національної. Тому належне функціонування окремих об'єктів критичної інфраструктури напряму залежить від ефективності детінізації національної економіки та формування антикорупційної політики. Цей висновок підтверджує і встановлений взаємозв'язок